

‘Het is cruciaal dat we niet oordelen’

“Iedereen blij en gelukkig, dat is mijn drijfveer”, vertelt Silvia van den Heijkant. Als jeugdarts werkt ze vier dagen per week in het voortgezet onderwijs. Daarnaast is ze senior-onderzoeker van het programma VoorZorg: een succesvol ondersteuningsprogramma voor kwetsbare gezinnen tijdens de eerste duizend dagen. Ze geniet enorm van het succes van het programma ‘omdat je aantoonbaar een verschil kunt maken’ en zit vol goede plannen voor de toekomst.

Tekst: Roselin van der Torren

Beeld: Dirk Jansen

Hoe ziet je werk als jeugdarts eruit?

“Ik werk in het voortgezet onderwijs en in de vakanties doe ik ook spreekuren voor 0 tot 4-jarigen. Ik heb, sinds mijn start als jeugdarts in 2005, ruim tien jaar met 0 tot 4-jarigen gewerkt. Daarna ben ik overgestapt naar het voortgezet onderwijs. Dat is een hele andere kant van het vak. Ik heb mijn spreekuur op de scholen zelf, waar ik vooral ziekteverzuim bespreek. Daarnaast heb ik veel overleggen in het Ouder-Kind-Team, zo heten de wijkteams in Amsterdam. Het leuke van voortgezet onderwijs is dat je echt naast de cliënt (de jongere) kan gaan staan en samen met de jongere en de ouders kunt zoeken naar wat nodig is. De kunst is de juiste vragen te stellen, zodat ze zelf met antwoorden komen.”

Hoe combineer je dat met je onderzoekstaken aan het Amsterdam UMC?

“De combinatie van twee werkvelden is heel inspirerend. In mijn baan als jeugdarts heb ik veel te maken met de ‘waan-van-de-dag’: hoe los ik de problemen op die nu voor mij liggen? Als onderzoeker mag ik lekker nadenken over de vergezichten. Dat vind ik fijn, ik werk graag met een visie. Ik bedenk waar we heen

willen met een project en bouw dat stap voor stap uit. Zo ben ik ook in 2006 met VoorZorg aan de slag gegaan. Toen ik coördinator was van de Academische Werkplaats was VoorZorg het grootste project. Dit groeide zo snel dat het zijn eigen projectleider nodig had en ik me er volledig op ben gaan richten.”

Wat houdt het project VoorZorg in?

“VoorZorg is het enige effectieve programma in de primaire preventie van kindermishandeling. We werken met kwetsbare gezinnen: moeders onder de vijftientig jaar die zwanger zijn van hun eerste kind en weinig tot geen opleiding hebben genoten. Die staan vaak in de overleefstand en hebben ondersteuning nodig bij basisbehoeften als huisvesting. Onze eerste taak is om ruimte te maken in het leven van deze mensen. De jeugdverpleegkundigen, die extra opgeleid worden voor dit programma, leggen veertig tot zestig huisbezoeken af in de periode van zwangerschap totdat het kind twee jaar wordt. Tijdens de huisbezoeken wordt aan allerlei domeinen gewerkt, zoals de gezondheid van moeder en kind, opvoeding, het opbouwen van een zorgnetwerk en anderen leren vertrouwen. Het is cruciaal dat de jeugdverpleegkundigen niet

oordelen. Zo bouwen ze een sterke vertrouwensband op. Die vertrouwensband is de belangrijkste reden dat het programma slaagt."

Had je verwacht dat VoorZorg zo groot zou worden?

"VoorZorg is inderdaad gegroeid van 20 naar 125 uitvoerende gemeenten! Samen met de mensen om me heen geloven we sterk in het nut van het ondersteuningsprogramma. Dat is ook nodig, want er komen altijd problemen op je pad. Eindeloos doorzetten is dan belangrijk. De resultaten ondersteunen ons gevoel gelukkig. Niet alleen is VoorZorg effectief in de preventie van kindermishandeling, maar we zien ook dat moeders minder roken, langer borstvoeding geven en dat er minder huiselijk geweld plaatsvindt. Samen met het feit dat de moeders hun opleiding afmaken en gaan werken, is het een zeer kosteneffectief programma voor gemeenten. Als onderzoeksleider is het mooi om te zien hoe alles bij elkaar komt. Ik herinner me de eerste keer dat op een congres een andere (onbekende) spreker het VoorZorg programma presenteerde met zoveel enthousiasme en passie! Geweldig vond ik het, dat andere mensen dit gevoel deelden. Zelf heb ik jaren gewerkt om constant het programma en de aangetoonde effectiviteit onder de aandacht te brengen. Dit jaar is VoorZorg opgenomen in het actieprogramma Kansrijke Start van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), als aanbeveling naar gemeenten. Zodat VoorZorg straks in heel Nederland wordt gebruikt."

Waar komt je gedrevenheid om kwetsbare mensen te helpen vandaan?

"Vanaf jongs af aan had ik al een zwak voor mensen die hulp nodig hadden. Mijn moeder zei dat ik vroeger altijd iedereen erbij betrokken wilde includeren. Ik ben in een warm nest opgegroeid, in Tilburg, en mijn ouders hielden enorm van elkaar. Dat geeft heel veel vertrouwen in het leven. Precies datgene wat de VoorZorg doelgroep zo mist. Op de middelbare school vond ik de bètavakken leuk en wilde ik iets gaan doen met mensen. Ik dacht eerst aan fysiotherapie, maar uiteindelijk werd geneeskunde de eerste keus. Anders was het scheikunde geworden en dan wilde ik aan het milieu gaan werken. Dan zou ik op die manier iets betekenen voor de maatschappij."

Hoe kwam je in de jeugdgezondheidszorg terecht?

"Aan het VU medisch centrum studeerde ik geneeskunde. Ik had veel interesses en vond de keuze voor een specialisme lastig. Het voelde alsof ik daar voor de rest van mijn leven aan vastzat. Ik vind keuzes maken spannend, maar als ik ervoor ga, dan ga ik ook. Uiteindelijk promoveerde ik in de kindergeneeskunde en begon met de opleiding tot kinderarts. Dit heb ik 2,5 jaar gedaan. De levensvragen kwamen toen ik in een jaar tijd driemaal op de begraafplaats stond om een leeftijdsgenoot te begraven. Dat hakte erin en ik ging mijn twijfel over de opleiding verder onderzoeken.

Op dat moment kwam ik mezelf ook wel tegen; ik ervaarde een dilemma tussen enerzijds mijn vasthoudendheid en anderzijds moeten erkennen dat dit pad niet voor mij was weggelegd. Gelukkig kwam binnen drie maanden na het stoppen met de opleiding de gedachte "Waarom geen jeugdarts?" in me op. En dit past me perfect! Ik houd van preventie, het werken met mensen en het helpen vormgeven van hun toekomst en levensloop. Ik heb geen spijt van mijn onderzoeks- en opleidingstijd; ik heb er een groot netwerk aan overgehouden waar ik nog steeds profijt van heb."

Wat zijn je wensen voor de toekomst?

"We zitten midden in een onderzoek naar de effectiviteit van VoorZorg Verder, een vervolgprogramma voor deze doelgroep met acht huisbezoeken in de periode dat het kind twee tot zes jaar is. Onze ervaring is dat ongeveer een derde tot de helft van de groep deelnemers van VoorZorg behoefte aan verdere ondersteuning heeft. Tijdens deze huisbezoeken steken we vooral in op mentaliseren en we bespreken opvoedvragen. In deze leeftijdsfase van het kind zijn grenzen stellen, daaraan vasthouden en daarbinnen het kind ruimte geven om te exploreren, hele belangrijke aspecten. Veel deelnemers van VoorZorg hebben vanuit hun eigen opvoeding geen handvatten hiervoor meegekregen. Daar zie je het risico voor intergenerationele overdracht van kindermishandeling. Stel dat het lukt om met een effectief programma als VoorZorg dit te doorbreken; dan heb je over vijftien jaar echt een andere maatschappij. Dat zou geweldig zijn en dat is een enorme motivatie voor me!"

En wat zijn je wensen voor je dagelijks werk als jeugdarts?

"In het voortgezet onderwijs zou ik willen werken aan het terugdringen van psychosociale problematiek onder jongeren. Daarnaast wil ik graag de samenwerking in het sociale domein verbeteren en uitbouwen. Ik heb hiervoor ook stage gelopen bij de gemeente en ik merkte dat beleidsambtenaren en jeugdartsen nauwelijks met elkaar praten. Ze moeten elkaars taal ook leren kennen. In Amsterdam vinden er komende jaren veel veranderingen plaats in de wijkteams en het wijkgericht werken; de samenwerking met het Ouder-Kind-Team moet dan goed vormgegeven worden. We kunnen daarin veel van elkaar leren."

Wat zou je andere jeugdartsen willen meegeven?

"Vind een onderwerp waar je passie ligt. Het maakt niet uit wat het is, als je er maar warm voor loopt. Ik gun iedereen het enthousiasme en de inspiratie die ik haal uit VoorZorg. Mijn ervaring is dat kleine stappen vaak tot grote veranderingen leiden. Dat gegeven pas ik ook toe in mijn werk als jeugdarts. Ik help de jongere de stappen te bepalen, zodat hij of zij zelf tot de oplossing komt en het succes daarvan kan vieren!"

Wie is ...

Silvia van den Heijkant groeide op in Tilburg en ging in 1986 geneeskunde studeren in Amsterdam. Tijdens haar studie liep ze stages in meerdere vakgebieden. Van 1997 tot 2003 deed ze promotieonderzoek op de afdeling kindergeneeskunde van het VUmc. Na 2,5 jaar de opleiding kindergeneeskunde gevolgd te hebben, maakte ze in 2005 de overstap naar de jeugdgezondheidszorg. Een jaar later begon ze haar wetenschappelijk onderzoek naar VoorZorg. Van den Heijkant werkt als jeugdarts KNMG en arts M&G bij de GGD Amsterdam en is senior-onderzoeker en projectleider VoorZorg aan het Amsterdam UMC, locatie VU medisch centrum. Ze woont met haar man in Amsterdam.

